

Johan Bladh
Johan.Bladh@energiforetagen.se

Havs- och vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se

Energiföretagens svar på Havs- och vattenmyndighetens remiss gällande "Vägledning för att definiera ekologisk potential" (Dnr 01821-2022)

Energiföretagen Sverige samlar och ger röst åt omkring 400 företag som producerar, distribuerar, säljer och lagrar energi. Vårt mål är att utifrån kunskap, en helhetssyn på energisystemet och i samverkan med vår omgivning, utveckla energibranschen – till nytta för alla.

Energiföretagen Sverige tackar för möjligheten att lämna synpunkter på denna vägledning som är mycket central för ett effektivt och ändamålsenligt genomförande av den nationella planen för omprövning av vattenkraft.

Sammanfattning av våra viktigaste synpunkter

- Det behöver göras tydligare i vägledningen att metoden för att definiera god ekologisk potential styrs av svensk lag och svenska politiska beslut.
- Begreppslistan behöver kompletteras med ytterligare viktiga begrepp och definitioner, och därtill rensas från påståenden och annan förklarande text som inte hör hemma där.
- Metodiken för att definiera GEP måste förenklas och anpassas efter svenska förutsättningar så att inte brist på kunskap och data leder till onödigt utredningsarbete och verkningslösa åtgärder.
- Det behöver tydliggöras genom hela vägledningen att referensförhållandet för kraftigt modifierade vatten är närmast jämförbara ytvattenkategori.
- Betydande negativ påverkan på verksamheten bör definieras i vägledningen och följa de riktvärden för produktion, reglerförmåga och elberedskapsförmåga som regeringen har beslutat.
- Den ekologiska effekt som förväntas av de förbättringsåtgärder som definierar GEP ska vara betydande och HaV bör skriva att denna förväntade effekt ska redovisas av Vattenmyndigheten med referenser till forskning eller beprövad erfarenhet.
- Åtgärder för ål bör ur ett nationellt perspektiv huvudsakligen hanteras enlighet med den svenska ålförvaltningsplanen så att även dessa åtgärder leder till en betydande nytta.

Introduktion

Kraftigt modifierade vatten (KMV) är en kategori av ytvattenförekomster i ramdirektivet för vatten [1] och Vattenförvaltningsförordningen [2] med en egen klassificering och en egen norm – god ekologisk potential (GEP) i stället för god ekologisk status (GES). KMV kan användas av medlemsstaterna där specifika och för samhället viktiga verksamheter medfört en viss påverkan på vattnet och där åtgärder för uppnående av GES skulle få orimliga konsekvenser för verksamheten och samhället. Kraftproduktion tas specifikt upp i ramdirektivet som ett exempel på sådan verksamhet där utpekande av KMV kan vara motiverat. Krav på att uppnå GES skulle i många fall kraftigt minska vattenkraftens produktion och dess möjligheterna att reglera vattnet på det sätt som behövs för att balansera variationer i elförbrukning och icke planerbar elproduktion. KMV-verktyget är därför mycket viktigt för att vi inte ska få en betydande negativ påverkan på vattenkraftens produktion och reglerförmåga.

För de verksamheter som förklarats som KMV återstår sedan att definiera normen GEP, vilket avhandlas i den remitterade vägledningen. Förenklat är GEP det ekologiska tillstånd som kan uppnås när alla rimliga åtgärder som har en betydande ekologisk effekt¹ utifrån vattenförekomstens fysiska karaktär² och som inte ger en betydande negativ påverkan på den samhällsnyttiga verksamheten eller miljön i stort har genomförts. Att KMV-verktyget används överallt där det är möjligt och att GEP verkligen definieras enligt ovan är avgörande för att den pågående omprövningen av svensk vattenkraft ska ske i enlighet med den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 2019 och regeringens beslut om den nationella planen för omprövning av vattenkraft [3]. Vår uppfattning är att så inte är fallet idag och att det därför är av största vikt att HaV, med utgångspunkt i det svenska regelverket, vägleder vattenmyndigheterna på ett tydligt, stringent och begripligt sätt.

I vårt svar på HaV:s remiss "Vägledning för förklarande av kraftigt modifierade ytvattenförekomster" och "bedömning av annat sätt" (Dnr 04542-2021) [4] pekade vi på behovet av att skapa förutsättningar för en bredare tillämpning av KMV-verktyget och presenterade konkreta förslag på hur det kan göras. Huvudbudskapen i detta remissvar är att HaV i måste sträva efter att minimera tolkningsutrymmet där sådant finns, förenkla och anpassa metoder och processer till svenska förutsättningar, och att uttrycka tydliga förväntningar på vattenmyndigheterna att följa och rapportera enligt det regelverk som finns.

¹ HaV använder begreppet "ekologiskt effektiva", men vi anser att de bör återgå till något av de tidigare använda begreppen "betydande ekologisk effekt" eller "signifikant ekologisk effekt"

² Enligt Bilaga V i ramvattendirektivet ska maximal ekologisk potential (MaxEP) för de biologiska kvalitetsfaktorerna så långt det är möjligt återspegla de värden som gäller för den närmast jämförbara typen av ytvattenförekomst, givet de fysikaliska förhållanden som beror på vattenförekomstens konstgjorda eller kraftigt förändrade karakteristika.

Det behöver göras tydligare i inledningen att metoden för att definiera god ekologisk potential styrs av svensk lag och svenska politiska beslut

Hur ramvattendirektivet implementeras i Sverige är i hög grad ett nationellt beslut. Det är vi själva som avgör vad som är en betydande ekologisk nytta och var gränsen för betydande påverkan på vattenkraftens produktion och reglerförmåga går i Sverige. EU-gemensamma vägledningar från Common Implementation Strategy (CIS) kan utgöra ett värdefullt stöd, men vi vill understryka att dessa vägledningar inte är bindande för medlemsstaterna. Det är svensk lag och svenska politiska beslut som styr den svenska tillämpningen.

Den remitterade vägledningen ligger i många avseende mycket nära CIS vägledning nr 37 "Steg för att definiera och bedöma ekologisk potential för att förbättra jämförbarheten hos kraftigt modifierade vattenförekomster" [5] och detta är självklart inte fel per se. Det finns mycket i den vägledningen som är bra och relevant för Sverige. Men i de avseenden där metoderna som beskrivs i CIS vägledningen inte ger stöd för den svenska tillämpningen så bör HaV göra förtydliganden och anpassningar som stödjer det svenska genomförandet av den nationella planen. Vi anser därför att det inte ska vara en uttalad del av vägledningens syfte att bidra till att GEP definieras i linje med CIS vägledning nr 37.

Den första punkten i den remitterade vägledningens syfte – att vägledningen bidrar till att Vattenmyndighetens definition av ekologisk potential i det enskilda fallet uppfyller kraven i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och HVMFS 2019:25 – inkluderar implicit många viktiga aspekter, t.ex. att alla de möjligheter som EU-rätten ger att tillämpa undantag och förklara vatten som kraftigt modifierade används fullt ut [2], att de åtgärder som föreslås är relevanta för vattenförekomsten givet dess referensförhållande och har en betydande ekologisk effekt, samt att de åtgärder som utgör grunden för att definiera GEP inte innebär någon betydande negativ påverkan på den samhällsviktiga verksamheten som föranlett KMV-utpekandet eller på miljön i stort. Vi anser dock att dessa aspekter är så pass centrala när det gäller att definiera GEP att de bör lyftas fram särskilt i vägledningens syfte. Vi saknar också en punkt om att det inte ska riktas krav mot enskilda verksamhetsutövare som är onödigt administrativt och ekonomiskt betungande i förhållande till den eftersträvade miljönyttan [6]. Här följer några förslag på förändringar i vägledningens syfte:

Förslag till förändringar i vägledningens syfte

Vägledningens syfte är att bidra till att:

- Vattenmyndighetens definition av ekologisk potential i det enskilda fallet uppfyller kraven i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och HVMFS 65 2019:25, vilket innebär att kraven i vattendirektivet uppfylls.
- att de åtgärder som föreslås är relevanta för vattenförekomsten givet dess referensförhållande och har en betydande ekologisk effekt.

- att de åtgärder som utgör grunden för att definiera GEP inte innebär någon betydande negativ påverkan på den samhällsviktiga verksamheten som föranlett KMV-utpekandet eller på miljön i stort.
- att Vattenmyndigheten utnyttjar alla EU-rättens möjligheter till lägre ställda kvalitetskrav för att säkerställa en nationell effektiv tillgång på vattenkraftsel i enlighet med Prop 2017/18:243 och regeringens beslut om Nationell plan för moderna miljövillkor av den 25 juni 2020.
- att det inte riktas krav mot enskilda verksamhetsutövare som är onödigt administrativt och ekonomiskt betungande i förhållande till den eftersträvade miljönyttan.
- ~~vattenmyndighetens definition av ekologisk potential sker i linje med den metod som anges i CIS Guidance Document No. 37~~
- att Vattenmyndighetens definition av ekologisk potential sker på ett likvärdigt sätt i hela landet, samt
- att Vattenmyndigheten tydliggör och redovisar på vilka grunder och med vilka underlag som ekologisk potential har definierats.

Begreppslistan behöver kompletteras med flera viktiga begrepp och definitioner, och därtill rensas från annan text som inte hör hemma där

Tabellen i kapitel 2 som beskriver uttryck och begrepp är ett värdefullt stöd för läsaren. Vi saknar dock flera begrepp som är vanligt förekommande i vägledningen, t.ex. ekologisk effektivitet³, betydande negativ påverkan på verksamheten⁴ och ekonomisk rimliga åtgärder. Dessa begrepp måste ges en tydlig definition i begreppslistan och användas på ett stringent sätt genom hela vägledningen.

Andra rader i tabellen innehåller endast förklaringar av förkortningar, t.ex. GEP, GES och MaxEP. Dessa för vägledningen mycket centrala begrepp skulle verkligen behöva definieras i tabellen så att tolkningsutrymmet minskar. I begreppskolumnen kan både begreppet och förkortningen skrivas i parentes, exempelvis God Ekologisk Potential (GEP).

Vidare anser vi att definitionerna i tabellen bör renodlas till att vara just definitioner. Påståenden och annan förklarande text bör strykas, alternativt flyttas till en egen kolumn i tabellen eller till löptexten någon annan stans i dokumentet. Se exempel ” ekologiskt kontinuum” nedan.

³ Vi anser att HaV bör använda begreppet ”betydande ekologisk effekt” i stället för ”ekologisk effektiv”. Se motivering under egen rubrik nedan.

⁴ Med hänvisning till regeringsbeslutet om NAP bör HaV tydligt slå fast att det nationella riktvärdet 1,5 TWh och dess nedbrytning i HARO-värden utgör gräns för betydande negativ påverkan på vattenkraftsproduktionen och därtill bör HaV understryka att miljöåtgärder inte ska orsaka någon betydande påverkan på reglerförmågan hos anläggningar i reglerbidragsklass 1.

Exempel: Definitionen av "ekologiskt kontinuum"

I begreppslistans definition av "ekologiskt kontinuum" kan endast den andra meningen sägas vara en definition. Den första meningen: "att ekologiskt kontinuum är en förutsättning för fungerande ekosystem" är ett påstående, som dessutom är för generellt formulerat för att kunna sägas gälla alla ekosystem. Det finns gott om exempel på när de biologiska kvalitetsfaktorerna inte skulle förbättras av att tillskapa ekologiskt kontinuum, t.ex. i vattenförekomster där öring har ersatts av abborre och gädda, eller där dag-, natt- och bäcksländelarver har ersatts av fjädermygglarver, daggmaskar och musslor. Här är det av största vikt att beakta vilken som är närmast jämförbara ytvattenkategori, vilket vi återkommer till under egen rubrik nedan.

Den förklarande texten som följer efter definitionen av ekologiskt kontinuum i tabellen bör flyttas till en egen kolumn eller till en annan plats i dokumentet och kompletteras med referenser i den mån dessa inte finns i den refererade CIS-vägledningen.

Metodiken för att definiera GEP måste förenklas och anpassas efter svenska förutsättningar så att inte brist på kunskap och data leder till onödigt utredningsarbete och verkningslösa åtgärder

I vägledningen beskrivs precis som i CIS vägledning nr 37 två alternativa metoder för att definiera GEP – referensmetoden och åtgärdsmetoden – som teoretiskt ska leda fram samma ekologiska tillstånd, men som tar olika väg dit.

Med referensmetoden härleds god ekologisk potential ur värdena för biologiska kvalitetsfaktorer vid maximal ekologisk potential. Referensmetoden förutsätter att medlemsstaterna redan i förväg har tillräckliga kunskaper om kopplingarna och samspelen mellan biologi, hydromorfologi och mildrande effekter från relevanta åtgärder [5]. Rapporten "Intercomparison of ecological potential for Rivers" [7] visar att detta dock mycket sällan är fallet. I Sverige och i många andra länder råder brist på just data, bedömningsgrunder och kunskap om kopplingen mellan hydromorfologiska och biologiska kvalitetsfaktorer, vilket gör att referensmetoden inte kan användas. Det bör också i sammanhanget understrykas att miljöövervakning är myndigheternas ansvar och att EU-kommissionen har riktat kritik mot Sverige för att denna varit otillräcklig.

Om det råder brist på kunskap och data så förordas i vägledningen i stället åtgärdsmetoden där maximal och god ekologisk potential härleds baklänges ur miljöåtgärderna. Förenklat kan man säga att GEP med åtgärdsmetoden definieras av de åtgärder som blir kvar efter att man har uteslutit alla som:

1. inte är relevanta för vattenförekomsten givet de hydromorfologiska förändringar som orsakat en ekologisk status lägre än god,
2. har en betydande negativ påverkan på miljön i stort eller på den samhällsnyttiga verksamheten, och
3. endast väntas ge lätta ekologiska förbättringar [5].

Att utesluta åtgärder i enlighet med kriterierna ovan är kärnuppgiften när det gäller att definiera GEP och det borde följaktligen också vara där HaV fokuserar vägledningen – att tydligt och klart ge vattenmyndigheterna vägledning rörande hur dessa bedömningar ska göras för att uppfylla det svenska regelverket och svenska politiska beslut.

Tyvärr anser vi inte att vägledningen är ändamålsenlig i det avseendet. Den metodik som beskrivs i långa stycken i vägledningen är, precis som i CIS-vägledningen, mycket komplex och svåra att få grepp om. Den innehåller mängder av villkor, kriterier och korskopplingar som säkert är väl uttänkta i teorin, men som helt saknar förutsättningar att fungera i praktiken. Detta har också uppmärksammats av Ecologic Institute i referens [7], vilket vi återkommer till under rubriken "Metodikens brister..." längre ned. Den vägledning som vattenmyndigheterna verkligen skulle behöva, t.ex. hur de ska bedöma betydande påverkan på den samhällsviktiga verksamheten, eller hur de ska bedöma om den ekologiska effekten är tillräckligt stor saknas helt.

I det följande lämnar vi några förslag på hur de tre, för utfallet, viktigaste bedömningsstegen i åtgärdsmetoden ska kunna beskrivas tydligare och mer i linje med det svenska regelverket.

1. *Det behöver göras övertydligt att referensförhållandet för kraftigt modifierade vatten är närmast jämförbara ytvattenkategori*

I punkt 1.1.5 i bilaga V till vattendirektivet anges att

För konstgjorda eller kraftigt modifierade ytvattenförekomster ska de kvalitetsfaktorer tillämpas som ska tillämpas för den av de (ovan) nämnda fyra naturliga ytvattenkategorierna⁵ som närmast liknar den konstgjorda eller kraftigt modifierade ytvattenförekomsten i fråga.

I avsnitt 1.2.5 i bilaga V i ramvattendirektivet definieras maximal ekologisk potential för de biologiska kvalitetsfaktorerna enligt följande:

Värdena för de relevanta biologiska kvalitetsfaktorerna återspeglar så långt det är möjligt de värden som gäller för den närmast jämförbara typen av ytvattenförekomst, givet de fysikaliska förhållanden som beror på vattenförekomstens konstgjorda eller kraftigt förändrade karakteristika.

Ovanstående återges helt korrekt i vägledning och de metoder som HaV presenterar har god överensstämmelse med CIS vägledning nr 37. Vi anser dock att det är så pass viktigt att definitionerna av MaxEP och GEP verkligen avser förhållanden i närmast jämförbara typ av vattenförekomst att detta bör göras övertydligt i vägledningen.

Anledningen är att vattenkraftägare, i de pågående samverkansprocesserna tvingas lägga oerhört mycket tid och resurser på att analysera och bemöta

⁵ I den svenska översättningen av ramvattendirektivet står det "grundvattenkategorierna", men detta är fel

åtgärdsförslag som eventuellt hade varit rimliga om syftet vore att återskapa det jungfruliga tillståndet, t.ex. ett i strömmande vattendrag, men som inte skulle ha någon påvisbar effekt på de biologiska kvalitetsfaktorerna i de sjöliknande vattenförekomster som ersatt de ursprungliga vattendragen och som därmed ska utgöra referensförhållande. Det finns en påtaglig ovilja inom vattenförvaltningen att acceptera de nu rådande förhållandena och att konnektivitetåtgärder därmed inte alltid är biologiskt motiverade.

Detta bör HaV – genom att göra vägledningen övertydlig – hjälpa till att stävja. I nedanstående tabell ger vi några förslag på lämpliga sådana förtydliganden.

Tabell 1. Förslag på hur referensförhållandet kan göras övertydligt. Tabellen är inte avsedd att vara heltäckande, utan endast att ge exempel på hur skrivningar kan förtydligas.

Radnummer i remissen	Ursprunglig text	Förslag på ny text
422-424	2. Bedöm vilka hydromorfologiska kvalitetsfaktorer som direkt eller indirekt har ändrats (påverkats negativt) till följd av den fysiska förändringen och hur de har påverkats (S, tillstånd).	2. Bedöm vilka hydromorfologiska kvalitetsfaktorer som <u>avviker från förhållandena i närmast jämförbara ytvattenförekomst</u> till följd av den fysiska förändringen och hur de har påverkats (S, tillstånd).
309-310	Begreppet innebär att förhållandena ligger så nära ett ostört ekologiskt tillstånd som möjligt.	Begreppet innebär att förhållandena ligger så nära ett ostört ekologiskt tillstånd som möjligt, efter att hänsyn tagits till den samhällsnyttiga verksamhet som föranlett KMV-utpekandet.
630-632	I valet av potentiella förbättringsåtgärder bör vattenmyndigheten inrikta sig på sådana som är relevanta för de hydromorfologiska förändringarna och som är ekologiskt effektiva för den specifika ytvattenförekomsten.	I valet av potentiella förbättringsåtgärder bör vattenmyndigheten inrikta sig på sådana som är relevanta och har en betydande ekologisk effekt givet de hydromorfologiska förändringar som föranlett KMV-utpekandet
637	• Ytvattenförekomstens naturliga hydromorfologiska och fysikalisk-kemiska karaktär.	• Ytvattenförekomstens <u>naturliga nuvarande</u> hydromorfologiska och fysikalisk-kemiska karaktär.
637	Exempel: Återkoppling av biflöden är vanligtvis en relevant förbättringsåtgärd för att återställa ekologiskt kontinuum i vattendrag. Om det inte finns några biflöden som kan återkopplas i ett KMV är åtgärden inte relevant i just den ytvattenförekomsten.	Exempel: Återkoppling av biflöden är vanligtvis en relevant förbättringsåtgärd för att återställa ekologiskt kontinuum i vattendrag. <u>Om återkoppling av biflöden inte väntas ha någon betydande ekologisk effekt eller om det inte finns några biflöden som kan återkopplas i ett KMV utan betydande negativ påverkan på den samhällsviktiga verksamheten</u> är åtgärden inte relevant i just den ytvattenförekomsten.

2. *Betydande negativ påverkan på verksamheten bör definieras i vägledningen och följa de riktvärden för produktion, reglerförmåga och elberedskapsförmåga som regeringen har beslutat.*

Sverige är tillsammans med Frankrike EU:s produktionsmässigt största vattenkraftsnation. Eftersom Sveriges elsystem till så stor del är byggt på vattenkraft så har vattenkraften större betydelse i Sverige än i de flesta andra EU-länder. Det är därför av mycket stor betydelse för oss som land att miljöanpassningen av svensk vattenkraft inte orsakar en betydande negativ påverkan på vattenkraftens produktion och reglerförmåga. Det är också som tidigare nämnts upp till oss själva att ange en nivå för vad som utgör en betydande negativ påverkan på den samhällsnyttiga verksamheten vattenkraft utan att vi för den delen underlåter att uppfylla våra skyldigheter gentemot EU.

När det gäller betydande negativ påverkan på vattenkraftsproduktionen har regeringen i sitt beslutat om den nationella planen [3], med hänvisning till Havs- och vattenmyndighetens, Energimyndighetens och Svenska kraftnäts planförslag [8] beslutat om ett nationellt riktvärde på 1,5 TWh och att miljöåtgärder i vatten inte ska påverka reglerförmågan hos anläggningar i reglerbidragsklass 1.

Det behöver upprepas i vägledningen på alla ställen där det är relevant att dessa riktvärden ska ligga till grund för bedömningen av vilka åtgärder som ger en betydande påverkan på vattenkraften och som följaktligen ska uteslutas.

3. *Begreppet "ekologiskt effektiv" bör bytas mot "betydande ekologisk effekt"*

Den tredje steget i listan ovan innebär att de åtgärder som definierar GEP ska ha en betydande ekologisk effekt (eftersom de som endast har en liten effekt ska uteslutas). Vi noterar i vägledningen att HaV har ändrat begreppet till det mer vaga begreppet "ekologiskt effektiv", vilket på rad 399-401 beskrivs som att förbättringsåtgärden ger tillräckliga ekologiska fördelar i ytvattenförekomstens eller ytvattenförekomsternas fysiska omgivning. Dessutom expanderar HaV effektområdet från vattenförekomsten till att också innehålla dess fysiska omgivning.

I HaV:s KMV-vägledning från 2016 [9] står det

Åtgärder som fastställs inom ramen för bedömningen av vad som är god ekologisk potential, och som bedöms som rimliga, ska ge en signifikant positiv effekt på de hydromorfologiska och ekologiska kvalitetsfaktorerna.

Och i en tidigare version [10] står det

I nästa steg tas åtgärder bort som inte har ett betydande värde för statusen för dessa kvalitetsfaktorer.

Det står visserligen ekologiskt effektiv i den svenska översättningen av CIS vägledning nr 37, men vi anser att detta är en slarvig begreppsanvändning som inte bör återges i HaV:s vägledning. Det framgår tydligt av åtgärdsmetoden att åtgärder som endast väntas ge små förbättringar ska uteslutas.

Vi tycker att HaV ska hålla sig till redan inarbetade begrepp om det inte finns goda skäl att ändra, och att i den mån det görs förändringar så bör syftet vara att förtydliga och minska tolkningsutrymmet – inte tvärt om.

Vi anser att HaV ska återgå till något av de tidigare begreppen ”betydande ekologisk effekt” eller ”signifikant ekologisk effekt” och förtydliga vad detta innebär. Enligt vår mening är för vidare övervägande av åtgärden ett lägsta krav att den ger en mätbar positiv förändring av de biologiska kvalitetsfaktorerna. HaV bör också skriva i vägledningen att de förväntade förbättringarna av föreslagna åtgärder ska kunna påvisas och redovisas av Vattenmyndigheten med relevanta referenser till forskning eller beprövad erfarenhet.

Metodikens brister och dess tillämpning i Sverige orsakar ett enormt utredningsbehov både hos myndigheterna och hos verksamhetsutövarna, vilket äventyrar både den nationella tidplanen och kan leda till ett ej önskvärt utfall

I Ecologic Institute’s rapport ”Intercomparison of ecological potential for Rivers” [7] listas följande ”lessons learned” rörande metoderna för definition av MaxEP⁶ och GEP:

- High complexity of methods and requirement for a lot of information and expertise for methods application (often lack of data and knowledge, difficult to communicate and cooperate with stakeholders due to complicated methods).
- Most methods involve a definition of GEP for each HMWB individually, making it a great challenge to apply the method for all HMWB and achieve comparable results (large amount of resources needed). Some methods use groups of HMWB or a specific HMWB typology that enable a more efficient and standardized application.
- Estimation of ecological effects of mitigation measures is difficult, but possible based on comprehensive monitoring data (some countries also refer to model uncertainties).
- GEP definition for BQEs in a quantitative way is challenging, but possible particularly if assessment systems for natural water bodies are used as basis to be adapted.
- There is still a need for sufficient biological and field hydromorphological data.
- Significant adverse effects of mitigation measures on use are difficult to assess; more quantitative approaches may be beneficial.
- Minor effects of mitigation measures on BQEs are difficult to define as key step required for the mitigation measures approach.
- Decisions on the extent of mitigation measures are difficult to make.

⁶ I rapporten kallat MEP

- Implementation of mitigation measures in practice expected to be a great challenge; so far, only few mitigation measures implemented.
- There is a need for long term monitoring to evaluate effectiveness of mitigation measures put in place.
- Strengthening the link/knowledge between hydromorphological conditions and BQE conditions is of high importance and relevance.
- In some cases, there is still a need for a better developed system for classification of hydromorphological conditions.
- Hydromorphological assessment, at the basis of HMWB designation and mitigation measures effects estimation, is still not carried out in an adequate way or overlooked.
- Some approaches seem to rely on simplistic assumptions equating some ecological status classes to ecological potential classes with no proof of evidence or scientific basis.

Erfarenheterna känns väl igen av våra medlemmar

Många av de erfarenheter som listas i Ecologic Institute's rapport känns väl igen av våra medlemsföretag som drabbas på ett mycket olyckligt sätt av den bristfälliga metodiken och det sätt på vilket den tillämpas i Sverige. I korthet kan situationen beskrivas enligt följande:

1. Det råder stor brist på data, bedömningsgrunder och kunskap om kopplingen mellan hydromorfologiska och biologiska kvalitetsfaktorer, och därför definieras GEP med hjälp av åtgärdsmetoden.
2. Vattenmyndigheten tillämpar därtill med stöd i HaV:s (och CIS) vägledning en slags försiktighetsprincip i alla fall där osäkerhet och kunskapsbrist råder och föreslår fler åtgärder tills de anser att det finns erforderligt stöd för att kunna undanta dem – vilket det tydligen aldrig gör. Resultatet blir en omfattande bruttolista av åtgärder med oklar och i många fall minimal ekologisk effekt.
3. Metodikens omfattning och komplexitet gör att Vattenmyndigheten inte hinner utföra alla de mycket arbetskrävande moment som enligt vägledningen krävs för att kunna utesluta åtgärder. De processteg som ska leda till att bruttolistan reduceras till en relevant nettolista hinns inte med. Men det tycks inte hindra att listan ändå omvandlas till bindande normer av vattendelegationerna.
4. När listan sedan har blivit norm så skjuts i praktiken utredningsbördan över på verksamhetsutövarna som själva måste försöka leda i bevis att åtgärderna inte är relevanta, inte har någon betydande ekologisk effekt eller har en betydande negativ påverkan på verksamheten.

Energiföretagen och våra medlemsföretag anser inte att ovanstående ordning kan tillåtas under det svenska regelverket och de politiska beslut som fattats rörande omprövningarna av svenska vattenkraft, exempelvis att alla EU-rättens möjligheter till undantag och utpekande av kraftigt modifierade vatten ska utnyttjas, att påverkan på vattenkraftens produktion och reglerförmåga ska hållas till ett

minimum, att åtgärderna ska ha en betydande ekologisk effekt och att prövningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträvade miljönyttan. I Sverige gäller att vi varken ska utreda eller genomföra åtgärder i onödan och att svenska myndigheter ska säkerställa att så inte sker.

Det ankommer följaktligen på HaV att hitta sätt att utforma föreskrifter och vägledningar så att ovanstående situation i möjligaste mån kan undvikas. Den nu remitterade vägledningen behöver bli mycket tydligare med vilka kriterier som gäller för de åtgärder som definierar GEP och dessa kriterier måste vara grundade i svenska lagstiftning och svenska politiska beslut. Vidare bör det i vägledningen uttryckas tydliga förväntningar på att vattenmyndigheterna gör sin del, exempelvis gällande konsekvensanalys och redovisning med hänvisning till vetenskap eller beprövad erfarenhet.

Åtgärder för ål bör huvudsakligen hanteras i enlighet med den svenska ålförvaltningsplanen

På rad 334-335 i vägledningen står det att särskild hänsyn för uppströms och nedström vandring för ål alltid ska tas i de områden där ålen funnits naturligt. Detta saknar stöd i ramdirektivet för vatten. Ålen hanteras i Ålförordningen och varje medlemsland ska ta fram en ålförvaltningsplan för att uppnå uppsatta mål (40% blankålsutvandring jämfört med pristina förhållanden). Hela landet betraktas som ett ålförvaltningsområde med samma mål vilket möjliggör att åtgärder genomförs där de bedöms få en effekt på blankålsutvandringen. Att genomföra åtgärder i vattendrag som sedan länge saknar naturlig invandring av ål eller där lämpliga uppväxtplatser saknas bidrar inte till detta mål. Åtgärder för ål bör därför endast övervägas i de vattendrag som har goda förutsättningar att bidra till en ökad blankålsutvandring. Vi anser därför att formuleringen i vägledningen bör strykas.

Samhällets behov av förbättrad vattenkvalitet, bevarandet av värdefull natur och biologisk mångfald tillsammans med den djupa kris vi nu bevittnar på Europas energimarknader gör det tydligt att kloka och välgrundade avvägningar mellan vattenmiljö och vattenkraft är viktigare nu än någonsin tidigare. Energiföretagen Sverige och våra medlemmar bistår gärna Havs- och vattenmyndigheten med sakkunskap och konkreta förslag i det fortsatta vägledningsarbetet för att få till smidiga omprövningsprocesser som ger största möjliga nytta för vattenmiljön och samtidigt en effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Stockholm den 14 september 2022

Åsa Pettersson

VD

Energiföretagen Sverige

Johan Bladh

Vattenkraftsansvarig

Energiföretagen Sverige

Referenser

- [1] Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.
- [2] SFS 2004:660, "Vattenförvaltningsförordningen," Ändrad t.o.m. SFS 2018:2103.
- [3] *Regeringsbeslut M2019/01769/Nm Nationell plan för moderna miljövillkor, 2020-06-25.*
- [4] Energiföretagen Sverige, "Energiföretagens svar på Havs- och vattenmyndighetens remiss ""Vägledning för förklarande av kraftigt modifierade vatten" och "bedömning av annat sätt" (Dnr 04542-2021)," 2022.
- [5] Gemensam genomförandestrategi för ramdirektivet för vatten (2000/60/EC), "Vägledningsdokument nr 37 - Steg för att definiera och bedöma ekologisk potential för att förbättra jämförbarheten hos kraftigt modifierade vattenförekomster," 2019.
- [6] Regeringens proposition 2017/18:243, "Vattenmiljö och vattenkraft".
- [7] Ecologic Institute, Germany, "Intercomparison of Ecological Potential for Rivers," 2021.
- [8] Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät, "Förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft," 2019.
- [9] Havs- och vattenmyndigheten, "Vägledning för kraftigt modifierat vatten - Fastställande av kraftigt modifierat vatten i vattenförekomster med vattenkraft," 2016.
- [10] Havs- och vattenmyndigheten, "Vägledning för kraftigt modifierade vatten - rapport 2015:9".